

v16 Ville Μαρτυρία

Κυριακή 18 Μαρτίου 2018 | Documento

Ένα «κρυμμένο παιδί» θυμάται

Η Ελληνοεβραία Βικτώρια Μονίνα-Μπενουζιλιο αφηγείται πώς στην Κατοχή μια αθηναϊκή οικογένεια την έκρυψε και γλίτωσε από το κολαστήριο του Λουσβίτς

Ρεπορτάζ

Μαρίνα Αγγελάκη

Φωτογραφίες

Δέσποινα Βαξεβάνη

Προσωπικό αρχείο

κ. Μονίνα-Μπενουζιλιο

● Εν συντομία

Η αφήγηση της Ελληνοεβραίας Βικτωρίας Μονίνα-Μπενουζιλιο που την περίοδο της γερμανικής κατοχής στην Αθήνα αποχωρίζεται βίαια τους γονείς της και για περισσότερο από δύο χρόνια μεγαλώνει -σαν δικό τους παιδί- στο σπίτι του Σταύρου και της Βασιλικής Οικονομάκου με το όνομα Νίκη.

● Γιατί ενδιαφέρει

«Η κόλαση έχει πάντα ένα πρόσωπο! Κι είναι πάντα το ίδιο» («Στη μικρή κεκοιμημένη Ρεβέκκα», Νέστορας Μάτσας).

Την Παρασκευή 24 Μαρτίου του 1944, όταν η Γκεστάπο συλλαμβάνει αιφνιδιαστικά στη συναγωγή της Αθήνας όλους τους παρόντες Εβραίους, κυρίως άντρες, ενώ οι αστυνομικές αρχές εκτελώντας τη διαταγή των Γερμανών συλλαμβάνουν γυναίκες και παιδιά από τις κατοικίες τους, η Βικτώρια Μονίνα είναι μόλις δύο χρόνων και βρίσκεται στο σπίτι της παίζοντας αμέριμα μέχρι την ώρα που χτυπά την πόρτα ένας αστυφύλακας.

Η μικρή κόρη του Σάμου και της Στερίνας Μονίνα δεν επιβιβάστηκε με τους γονείς της στο τρένο που τους οδήγησε στο Λουσβίτς - Μπιρκενάου. Για περισσότερο από δύο χρόνια μεγάλωσε με το όνομα Νίκη στο σπίτι του Σταύρου και της Βασιλικής Οικονομάκου, μέχρι την επιστροφή της μητέρας της από το Λουσβίτς στα τέλη του 1945. Τον πατέρα της δεν τον ξαναείδε ποτέ, ενώ την αδερφή της τη γνώρισε το 1972. Σήμερα, η Βικτώρια Μονίνα-Μπενουζιλιο ζει στη Θεσσαλονίκη, έχει δύο παιδιά και πέντε εγγόνια. Το τραύμα αυτού του πολέμου σφράγισε την παιδική της ηλικία και καθόρισε τη ζωή της. Αυτή είναι η ιστορία της, όπως τη διηγήθηκε στο Documento.

Στα σκοτεινά χρόνια της ναζιστικής χολέρας

Γεννήθηκε στην Αθήνα στις 14 Απριλίου του 1942. Την ημέρα που οι Γερμανοί συνέλαβαν τον πατέρα

μου και τη γιαγιά μου, η μητέρα μου, εγώ, η αδερφή μου Ρενίκα και η Σέλλυ, κόρη της θείας Ματίκας, ήμασταν στο σπίτι μας στην οδό Βίκτωρος Ουγκώ. Όταν ο αστυφύλακας ήρθε να μας πάρει -μετά το πρώτο σοκ- η μητέρα μου άρχισε να πακετάρει τα ρούχα μας. Τότε αυτός της είπε: «Κουτάξτε, καλύτερα να δείτε πρώτα πού θα σας πάνε και μετά ελάτε να πάρετε τα παιδιά σας». Η γειτόνισσά μας, η Κωνσταντία Κωνσταντά, που άκουσε τη συζήτηση πρότεινε στη μητέρα μου να μας κρατήσει μέχρι να γυρίσει. Είτοι πείστηκε και έφυγε μόνη της, όπως μου διηγήθηκε αργότερα για το πώς μας άφησε πίσω της εκείνη την ημέρα. Θα ήθελα πολύ να ξέρω το όνομα αυτού του αστυφύλακα. Ήταν ο πρώτος που ρίσκαρε για τη σωτηρία μου.

Το σπίτι της αδερφής της μητέρας μου, της θείας Ματίκας, ήταν στην οδό Μελιδιώνη απέναντι από τη συναγωγή. Εκείνη την Παρασκευή έβλεπε όλη την ημέρα ανθρώπους να μπαίνουν αλλά να μη βγαίνουν. Όταν είδε να φορτώνουν σε καμiónια τον άντρα της μαζί με άλλους, αποφάσισε να δράσει. Το ίδιο βράδυ ήρθε στη Β. Ουγκώ να πάρει την κόρη της και εμάς και πήγαμε σε ένα μικρό σπίτι στη Δάφνη που είχε νοικιάσει εκείνο το απόγευμα και όπου ήδη είχε κρύψει τα υπόλοιπα τέσσερα παιδιά της. Πώς τα κατάφερε αυτή η γυναίκα μόνη της εκείνη την ημέρα δεν ξέρω. Είχαν κάποια χρήματα στην άκρη αλλά και αυτά σύντομα σάθθηκαν.

Η θεία μου υπέφερε πολύ για να συντηρήσει τα πέντε παιδιά της και την αδερφή μου ενώ εγώ βρέθηκα να ζω άνετα στο Κουκάκι στο σπίτι των Οικονομάκων. Ο Σταύρος και η Βασιλική Οικονομάκου ήταν φίλοι των γονιών μου. Αγαπώντουσαν σαν αδέρφια και όταν η μητέρα μου ήταν έγκυος σ' εμένα συμφώνησαν ότι αν γεννούσε κορίτσι θα τους το έδινε να το κρατήσουν στην τελετή της ονοματοδοσίας του. Ίσως είναι η μοναδική Εβραία που έχει νονούς χριστιανούς, έστω και άτυπα. Μου είχαν μεγάλη αδυναμία. Ο Οικονομάκος ήταν διευθυντής στο τελωνείο του σταθμού Λαρίσης και κάθε πρωί περνούσε μπροστά από το σπίτι μας για να πάει στη δουλειά του. Όταν την επομένη της μοιραί-ας αυτής Παρασκευής είδε τα παράθυρά μας σφραγισμένα, ανησυχούσε. Εμαθε από τη γειτόνισσα τι συνέβη, ήρθε στη Δάφνη και ζήτησε από τη θεία μου να με πάρει στο σπίτι του.

Ο INFO

Πριν από τρία χρόνια απονεμήθηκε ο τίτλος του «δικαίου των Εβραίων» του Μουσείου και Κέντρου Ιστορίας του Ολοκαυτώματος Yad Vashem στους απογόνους της οικογένειας του Σταύρου και της Βασιλικής Οικονομάκου για την ανιδιοτελή προσφορά τους στην οικογένεια της Βικτωρίας Μπενουζιλιο την περίοδο του Ολοκαυτώματος

«Μέσα σε ένα σκοτεινό δωμάτιο με έναν γυμνό γλόμπο στο ταβάνι και ένα μαγκάλι στη μέση μια θεόρατη γυναίκα άνοιξε την αγκαλιά της και με έσφιξε δυνατά. Δεν τη γνώριζα και τρομοκρατήθηκα. Είχε γονατίσει δίπλα μου, με κρατούσε και έλεγε ότι ήταν η μαμά μου»

Ελπίδα

Φίλωσε η οδύνη με την ελπίδα
Σμίλεψαν κόσμο απ' την αρχή
Κοφτή η ανόσα, quiero mi vida (1)
Οχι άλλα δάκρυα, quiero vivir. (2)

Δώσε μητέρα στην κόρη πένια
Πατέρα δώσε στο γιο χαρτί
Γκρεμίστε, χτίστε, vale la pena (3)
Δείξτε το δρόμο προς τη ζωή.

Είναι παιδί, είναι πουλί
Είναι του κόσμου η μουσική
Είναι νεράκι που βγαίνει
απ' το βρόχο
Είναι η δύναμη που έχει η ευχή.

No al nada mas valoroso (4)
De un mansevo en su idad
Sallo d' el fuego savio i ermoz
I sta cantando el Atikva.

Είναι παιδί, είναι πουλί
Είναι του κόσμου η μουσική
Μέσα απ' την άβυσσο γεννιέται
η ελπίδα
Είναι η δύναμη που 'χει η ζωή.

Λεβί Μπενουζίλιο

(1) Θέλω τη ζωή μου
(2) Θέλω να ζήσω
(3) Αξίζει τον κόπο
(4) Δεν υπάρχει τίποτα
πιο αξιόλογο
Από έναν νεαρό στην ηλικία του
Βγήκε από τη φωτιά σοφός
και όμορφος
Και τραγουδά την Ελπίδα.

Αρχικά ζούσαμε στο Μετς και στη συνέχεια στο Κουκάκι, όπου μετακομίσαμε πιθανόν για λόγους ασφάλειας, αν και όλοι ήξεραν ότι είμαι Εβραία και δεν τους πρόδωσα κανείς. Οι παιδικές αναμνήσεις μου ξεκινούν από τότε. Ο Σταύρος και η Βασιλική Οικονομάκου δεν είχαν δικιά τους παιδιά και με είχαν σαν πριγκίπισσα. Ήταν υπέροχοι άνθρωποι. Μαζί τους άρχισα να γνωρίζω τον κόσμο. Το σπίτι μας είχε μια υπέροχη μαρμαροστρωμένη αυλή. Ο Οικονομάκος με πήγαινε στον Φιλοπάπου, μου μάθαινε να μετράω, μου μάθαινε αγγλικά, γαλλικά και μου έδειχνε το σχολείο απέναντί μας όπου θα πήγαινα σε δύο χρόνια. Με αγαπούσαν πολύ κι εγώ αυτούς. Ήταν η μαμά μου και ο μπαμπάς μου.

Ένα απόγευμα στα τέλη του '45 με έντυσαν, μου έβαλαν -θυμάμαι- και έναν φιογκό στα μαλλιά και πήγαμε σε ένα σπίτι. Μέσα σε ένα σκοτεινό δωμάτιο με έναν γυμνό γλόμπο στο ταβάνι και ένα μαγκάλι στη μέση μια θεόρατη γυναίκα άνοιξε την αγκαλιά της και με έσφιξε δυνατά. Δεν τη γνώριζα και τρομοκρατήθηκα. Είχε γονατίσει δίπλα μου, με κρατούσε και έλεγε ότι είναι η μαμά μου. Εγώ φώναξα τη «μαμά» μου, τη Βασιλική, να με σώσει. Ήμουν σχεδόν τεσσάρων χρόνων. Δεν θα ξεχάσω ποτέ αυτήν τη σκηνή. Όλοι έλαγαν κι εγώ ακόμη πιο δυνατά. Ήταν το σπίτι της θείας μου στην οδό Μελιδιών και αυτή η γυναίκα ήταν η μητέρα μου που μόλις είχε γυρίσει από το Λουβίτς. Ο «μπαμπάς» και η «μαμά» μου με άφησαν μαζί της και έφυγαν. Ολη

τη νύχτα έκλαιγα, το ίδιο και αυτή την επομένη με πήγε πίσω στο σπίτι των Οικονομάκων. Θεώρησε σωστό να με αφήσει μαζί τους για ένα διάστημα και έρχονταν κάθε μέρα μέχρι να τη συνήθισω. Δυσκολεύτηκε πολύ να καταλάβω τι έγινε.

Μετά το τέλος της οδύνης
Όταν γύρισε η μητέρα μου από το Λουβίτς δεν είχε άντρα, μάνα, πατέρα, αδέρφια, ούτε τη μεγάλη της κόρη που είχε μεταναστεύσει στην Παλαιστίνη με ένα πρόγραμμα για τα ορφανά του πολέμου. Είχε μόνο την αδερφή της Ματίκα, που είχε σωθεί κρυμμένη στην Αθήνα, κι εμένα. Αργησα όμως πολύ να τη συγχωρέσω μέσα μου που με χώρισε από τους Οικονομάκους. Για μένα ήταν οι γονείς μου. Μου έλειπαν πολύ, ιδιαίτερα ο «πατέρας». Αργότερα αποκαταστάθηκε η τάξη μέσα μου. Τι συναισθάνθηκα όταν άρχισα να νιώθω τι σημαίνει να έχεις παιδί και κατάλαβα ότι δεν το αφήνεις αλλού όσο δύσκολο και αν είναι η ζωή σου.

Μέχρι το 1947 μέναμε στο σπίτι της αδερφής της στην οδό Μελιδιών. Γυναίκα εργοστασιάρχη κάποτε η θεία Ματίκα, πουλούσε πια τοιγάρα και καραμέλες στον δρόμο και μας συντηρούσε. Ωστόσο η μητέρα μου γνώρισε τον Χαϊμ Ναχούμ, που επίσης είχε χάσει τα πάντα -και γυναίκα και παιδιά-, παντρεύτηκαν και μετακομίσαμε στη Θεσσαλονίκη, όπου ο πατριός μου βρήκε δουλειά ως φύλακας στο νέο νεκροταφείο της κοινότητας που εκείνη την εποχή ανασυγκροτούνταν. Έτσι έφυγα από την Αθήνα τον Ιούλιο

1947

01 Η Βικτώρια Μπενουζίλιο σε μικρή ηλικία στην αυλή των Οικονομάκων στο σπίτι τους στο Κουκάκι
02 Η Βικτώρια με τη μητέρα της, Στερίνα Μονίνα, σε μικρή ηλικία στη Θεσσαλονίκη
03 Ο Σταύρος και η Βασιλική Οικονομάκου
04 Ο πατέρας της Βικτωρίας, στοιχειοθέτης στην εφημερίδα «Εστία», είχε επενδύσει τα χρήματά του στην αγορά μηχανημάτων για να ανοίξει τυπογραφείο με έναν συνάδελφό του αλλά τους πρόλαβε ο πόλεμος. Για να επιβιώσουν βγήκε με έναν πάγκο στην Ομόνοια και πουλούσε ψωλικά
05 Η Βικτώρια (πρώτη από αριστερά) έφηβη ομοδόρχισσα στις κατασκήνωσεις στην Αγία Τριάδα

του 1947. Ακολούθησαν δύσκολα χρόνια μέχρι να ορθοποδήσουμε. Το 1951 πήγαμε πρώτη φορά στο Ισραήλ για να βρούμε την αδερφή μου. Στην ουσία όμως τη γνώρισα το 1972, όταν ήρθε στην Ελλάδα για να μας συναντήσει.

Με τον Σταύρο και τη Βασιλική Οικονομάκου κρατίσαμε επαφή μέχρι τον θάνατό τους. Αλληλογραφούσαμε, τους επισκεπτόμουν στην Αθήνα κάθε καλοκαίρι. Γιαντρεντίκα το 1960 τον Ηλία Μπενουζίλιο και απέκτησα δύο γιους, από τους οποίους πλέον έχω πέντε υπέροχα εγγόνια. Αφού χήρεψα, από το 1985 και για 22 χρόνια διηύθηνα το γηροκομείο Σαούλ Μοδιάνο. Ήταν μια επίσης σημαντική περίοδος της ζωής μου μιας και είχα να κάνω με μεγάλους ανθρώπους που κατά κάποιον τρόπο ήταν όλοι τους οι ανιόντες συγγενείς μου που δεν γνώρισα ποτέ. Πέρα από τα υπηρεσιακά μου καθήκοντα, δούλευα με αυταπάρνηση και πολλή αγάπη γιατί ένιωθα ότι είχα καθήκον να κάνω τα τελευταία χρόνια αυτών των ανθρώπων όσο το δυνατόν ομορφότερα, αποδεικνύοντάς τους ότι μπορεί να έχασαν τους δικούς τους, αλλά η κοινότητά μας υπάρχει, τους φροντίζει και κυρίως ότι ο στόχος των ναζιστών να μας εξαφανίσουν από προσώπου γης δεν έγινε πραγματικότητα.

Ίσως αυτές τις προσπάθειες τις δικές μου και άλλων της γενιάς μου είδε ο γιος μου και εμπνεύστηκε το ποίημα «Ελπίδα» ως φόρο τιμής για όλους εκείνους που προσπάθησαν και κατάφεραν να ξαναστήσουν την ισραηλιτική κοινότητα στα πόδια της.